

In memoriam

Mladen Čaldarović (1916-2010)

Prije nekoliko godina, na prijedlog svoje Znanstvene sekcije, Hrvatsko politološko društvo dodijelilo je Mladenu Čaldaroviću svoju dosad jedinu Zahvalnicu za životno djelo u nastavi na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Što je Mladena Čaldarovića učinilo tako jedinstvenim nastavnikom u očima njegovih nekadašnjih studenata? Otkrio nam je neslućene mogućnosti ne samo politologije i sociologije nego društvenih i humanističkih znanosti uopće – kao pripovijesti i kao djelatnoga pripovijedanja. Legitimiranih osobnom intelektualnom, političkom i profesionalnom angažiranošću – za priču. Kao razumijevanja kroz lirsko ljudsko identificiranje i epsko aktivističko razlikovanje na aktualnoj povijesnoj sceni. U živopisnoj punini kolopleta njezinih likova i tvrdih modela koji ih nastoje prešati i gutati, te životvornog otpora zadanim kalupima povijesnih scenskih zapleta i raspleta. Pri čemu je sjaj integriteta vlastite i tuđih osobnosti jedina prava garancija da će se povijest možda doista i dogoditi te da se neće nepovijesno izroditi u mračnu prazninu ili pak sivu ispraznost koja je svemu i uvijek najuporniji pratilac i najnedramatičnija ali i najfatalnija prijetnja koncem.

Takav naš profesor Mladen Čaldarović bio je uistinu pravi čovjek dugog XX. sto-

ljeća, stoljeća koje je u našim očima više njemu bilo dramatičnim svjedokom nego što je on njemu puko svjedočio. Stoljeća možda i jedinog kontroverzno dostojnog takve njegove, paradoksalno, uvijek u osobnom stavu nadasve skromne pojave. Kojoj je kriterij uvijek bio više sizifovski uporno, iskreno i pošteno po njegovoj procjeni pravo nastojanje nego bilo koji uspjeh bez obzira na cijenu.

Rodio se u Bijeljini 22. prosinca 1916, a preminuo 20. prosinca 2010. u Zagrebu. Gimnazijalac je bio u Bijeljini i Zagrebu, a pedagogiju, filozofiju, psihologiju te engleski jezik i književnost studirao je na filozofskim fakultetima u Zagrebu gdje je apsolvirao 1941. i Beogradu gdje je diplomirao 1957. Rat mu je za dulje vrijeme prekinuo studij, jer je kao istaknuti lijevi intelektualac i pripadnik prijeratnog komunističkog pokreta ustaški progon izbjegao pridruživši se prvim partizanima u Jabukovcu kraj Petrinje još 10. travnja 1941. odakle je sudjelovao u organiziranju kasnijeg ustanka. Jedno se vrijeme, međutim, činilo da je “skočio iz tave ravno u vatru”, kako se to ponekad kaže. Iz progona u progon; čime je dijelom obilježen cijeli njegov život. Naime, najteže dane proživio je možda kada ga je Tito u jednom svom članku u *Proleteru* proglasio trockistom.

To je tada bilo jednako potjernici s oznakom “živ ili mrtav”! No neuništivi “M. Č.” iz *Proleter*a nadživio je i to sa samo njemu svojstvenom urođenom blagorodnošću i sklonošću okoline koja je to čak i tada znala staviti iznad politike i političkih objeda.

Nakon rata bio je direktor Državnog filmskog preduzeća u Sarajevu, načelnik Odjeljenja za kulturu i umjetnost Ministarstva prosvjete BiH, načelnik Odjeljenja za kulturno-prosvjetni rad Glavnog odbora sindikata BiH. U svojem sarajevskom razdoblju bio je jedan od osnivača, a 1953-1964. i jedan od dva glavna urednika poznatog časopisa za društvena pitanja *Pregled*, a zatim i suradnik te član uredništva slavne edicije *Logos* sarajevskoga nakladnika “Veselin Masleša”. U to je doba paralelno najprije povremeno, a zatim i za stalno predavao. Sociologiju na Višoj pedagoškoj školi u Sarajevu (1946/47), Probleme kulture i kulturne politike na Višoj školi političkih nauka u Beogradu (1961/62), te Nauku o društvu na Pravnom fakultetu u Sarajevu (1962/64). Dvije od “sarajevskih” godina (1959-1961) kao stipendist Fordove fondacije bavio se političkom sociologijom i sociologijom kulture na doista vrhunskim američkim sveučilištima Columbia, Michigan, North-Western, Berkeley i Stanford.

Od početka 1964. na zagrebačkom FPN-u predavao je najprije Osnove nauke o politici, a zatim (i mojoj generaciji) Sociologiju kulture i kulturnu politiku. Bio je jedan od više nastavnika koji su nam donijeli puno sarajevskog duha, ali i jedini koji ga je čarobno kombinirao s tada sasvim svježim dahom Amerike i prebogatog životno-revolucionarnog iskustva. Nakon više od dva desetljeća opet u svome Zagre-

bu, ni u stručnome i političkom aktivizmu nije mogao stati. Pa je bio član uredništva našega časopisa *Politička misao*, urednik časopisa *Kolo* Matice hrvatske, suradnik i član uredništva časopisa *Praxis*, te jedan od organizatora slavne međunarodne *Korčulanske ljetne škole*. Uz to je paralelno bio i član vodstva, a jedno vrijeme i glavni tajnik Matice hrvatske u vrijućim vremenima 1966-1968. Tako je imao jedinstveni privilegij da ga u *Praxisu* pomalo smatraju hrvatskim nacionalistom, a u Matici praksisovskom, pa vjerojatno donekle i unitarističkom kriticom. Na paradoksalan način, od objeda da je režimlja općenito ili pak samo jednoga od tadašnjih “pod-režima” spašavao ga je “nad-režim” – partijskim kaznama i konačno isključenjem iz Saveza komunista nakon studentskih lipanjskih gibanja 1968. godine. Kako mu je i priličilo, Mladen Čaldarović je politički stradao stajući nadasve uz svoje studente – do kojih mu je uvijek bilo više stalo no do ijednog od specifičnih establišmenta u kojima se dugo kretao.

U godinama koje su slijedile, osobito nakon njegova umirovljenja 1977, obično bismo se nalazili baš negdje na današnji dan i nakon njega, na božićno-novogodišnjem domjenku Fakulteta i u danima zimske pauze, kada je svome najdražem studentu, danas profesoru Dragutinu Laloviću (s kojim nam je jednog davnog semestra 1960-ih izvodio nezaboravni polugodišnji seminar o Krleži), a ponekad i meni pripovijedao o svemu što je bilo i što više nikada ne može biti.

Te su pripovijesti već vječne same po sebi, ali bilo bi dragocjeno da ih netko uskoro uspije barem u nekom obliku rekonstruirati iz njegovih zabilješki. U takvom

nerijetko uistinu jedinstvenom bajkovitom ozračju, kroz desetljeća koja su prolazila, pričinilo nam se da je Mladen već tada podijelio sudbinu svoga pripovijedanja i da će unedogled ostati ne samo s nama nego i uz nas. Kad sam čuo da je ipak otišao, doista sam se upitao kako je to moguće?! A onda sam shvatio da danas više nije moguće biti Mladen Čaldarović. Samo je zbog toga mogao otići.

Dag Strpić